

anyaggyűjtésünk ezt mindenben igazolni látszanak, s ezen település néhány házhelyének feltárását hozta felszínre a kórház gazdasága által 1998 őszen végeztetett mélyszántás is.

Még ezen az őszen elvégeztettük a terület négyzet-hálós felmérését és talajmágnéses eljárás alapján vizsgálatát is. Ez utóbbi sajnos nem hozta meg a kívánt eredményt. Jól láthatóan csupán a már feltárt vár öt méter széles és két méter mély várárka, valamint néhány kiugróan erős jelet adó objektum jelent meg. Jól látható viszont az, hogy az egykori Sárvíz a mai Sió-csatornánál jóval délebbre, és keleti helyett délkeleti irányban folyt, közvetlenül a vár közelében. Sajnos a tavasszal végzett további földmunkák során a felszíni jelenségek megszűntek, így a júniusi feltáráson szelvényeinket a domborzati jelenségek alapján jelöltük ki.

Első szelvényünk negatív volt, később azonban egy hódoltság kori hulladékgödör került elő. A későbbiekben nyitott szelvényekből kiderült, hogy a 16–17. századi folyómeder, vagy annak sekély, mocsaras partja a mai szántóterületen átlósan haladt keresztül és a feltárási kijelölt rész ennek a déli partján található. (Ennek ismeretében értelmezhető a magnetométeres mérések eredményeként ide jelölt sekély, széles, de határozott irányú mélyedés is, melynek ma már alig látható nyoma a felszínen!) A part közelében talált nagyméretű gödrök feltárása azonban az ásatásnak ebben a szakaszában nem kerülhetett sor, mivel az állandó esőzések miatt a szelvények megteltek vízzel.

A júniusban félbeszakított feltárást a kukorica aratása után, október elején folytattuk. A területen előbb kézi szerszámokkal végeztük a felső talajréteg eltávolítását, majd a termény lehordása után homlokrakodós erőgéppel.

Az egykori meder felé lejtő területen rendkívül egyenetlen felületű járósintériszleteket találtunk, melyekben több téglalap és ellipszis közötti formát mutató, földbe mélyített lakóház gödrének bizonyuló beásást, valamint kisebb-nagyobb hulladékgödröket találtunk.

Az objektumok betöltésföldjéből délszlávokra utaló kézi korongolt főzőedény-töredékek, kevés díszkerámia-töredék, vaseszközök maradványai, valamint a 17. század második felére, és végére utaló habán kerámia-töredék került elő.

Fentiek alapján bebizonyosodott, hogy a feltárást során a keresett 17. századi török-délszláv polgári település egy részletét találtuk meg, melynek folytatása a jelenlegi területtől dél, délnyugati irányban várható a mocsár és az egykori Sárvíz által határolt kis kiemelkedésen.

DR. GAÁL ATTILA – DR. GERELYES IBOLYA

280. Szendrő, Várhegy, Felső vár  
(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö

Folytattuk a felsővár 1997-ben megkezdett feltárást. Az ásatást a Magyar Nemzeti Múzeum és Szendrő város önkormányzata finanszírozta.

Befejeztük a DK-i bástya kutatását. Megállapítottuk, hogy a korábbi (feltehetően a 16. század utolsó harmadában épített) Ny-i szárnyfal északi vége csorbázat nélkül, egyenes vonalban ér véget. A feltételezett déli kortina vonalában nem találtunk (palánkszerű) megerősítésre utaló nyomot. A későbbi szárnyfal (17. század utolsó harmada) részben a sziklaperemre, részben a szikla fölötti sóderre (!) épült. A kortina és a szárnyfal csatlakozását feltártuk, a déli kortina a csatlakozástól Ny-ra 160 cm-től teljesen elpusztult.

A vár K-i udvarán kettős szelvényesort nyitottunk az itt állt építmények kutatására. A területen a 17. század közepe előtt cölöpös építmények és bőséges leletanyaggal feltöltött szemétködrök helyezkedtek el. A 17. század közepe táján szárazon rakott kőalapozással feltehetően faépületeket emeltek. A feltárt terület É-i részén téglapadló csekély maradványait találtuk. Az épületek felszínközeli elplanírozott omladéka sok kályhacsempét tartalmazott. Az épületekkel megegyező tájolással, részben szárazon rakott kőbéléssel ellátott téglalap alaprajzú vermeket tártunk fel, 17. század végi– 18. század eleji betöltéssel. Az épületek területén, egymás közeléből több, épen elásott cserépedény került elő. A 16. század közepétől a 18. század elejéig terjedő leletanyagból kiemelendők a vegyesmázás kályhacsempé-töredékek, hollandi és török típusú pipák, faragással díszített malomkő, fegyver- és szerszám-maradványok.

Az ásatáson részt vett: Szörényi Gábor, Rác Miklós, Szelekovszky Márta, Szabó László, Szabó Máté egyetemi hallgatók, Czifrák László rajzoló.

TOMKA GÁBOR

281. Szentes, Ecser, Templomrom  
(Csongrád megye) Kö

A város határának északkeleti részén, a Veker-ér bal oldali partján műemlékként nyilvántartott, több méter magas rom látható, amely Szentes Város Önkormányzatának tulajdonában van. Utoljára 1961-ben végeztek a téglalap alakú építményen állagmegóvást, így újra szükség lenne ilyen munkálatokra. A jelen állapot pontos rögzítéséhez a város az OMvH támogatásával fotogrammetriai felmérést végzett Bereczkiné dr. Hammer Edit. Az így kapott gondos adatrögzítő munka további beható elemzése fontos építéstörténeti következtetések levonására is lehetőséget adhat a környék egyik legrégebbi egyházi műemlékére vonatkozóan.

A jelenlegi felszín alá hatoló feltáró műveletre nem került sor.

SHABÓ JÁNOS JÓZSEF

282. Székesfehérvár, Arany János utca 3.  
(Fejér megye) Kk, Ú

A ház területén 1986–1987-ben végeztünk feltárást a utcára néző szárny déli szobájában. Az árok tanúsága szerint az 1820 körül épült ház alapozása nem mutat

korábbi periódust. Közvetlenül a mai padló alatt találtuk meg a 19. század elején készült járósíntet, illetve a járósínthez tartozó kemence (kandalló) alapozását. A ház déli falának alapozása alatt egy feltehetőleg középkori falcsontot találtunk. Mellette észak felé egy 14–15. századi verem került elő.

Az északi szárny alapincézett részén a középkori maradványok még az építkezés idején elpusztultak, a keleti oldalon pedig életveszélyes feltárást folytatni. Feltárási területnek maradt az udvar, ahol 1999-ben egy kb. 10 m hosszúságú kb. kelet-nyugati irányú árkot nyitottunk. Ebben egy 18. századi barokk téglacsatorna és ennek kőalapozása minden középkori objektumot és réteget elpusztított. Újkori feltöltési rétegében 15–18. századi cserepeket találtunk.

Feltárásaink alapján egyértelmű, hogy az előkerült részletek bemutatásra alkalmatlanok, értéktelenek, az építkezés nyugodtan folytatható.

DR. SIKLÓSI GYULA

### 283. Székesfehérvár, Királyi bazilika

(Fejér megye) Kö, Tő

A védőtető építésének alapozási munkáihoz kapcsolódóan a prépostsági templom déli oldalán, a délnyugati toronytól keletre eső területen végeztünk feltárást. A kivitelező munkásainak, a munkagépeknek a mozgása, és az építkezéssel járó anyagmozgatás erősen igénybe vette a területet, és veszélyt jelentett a feltárt maradványokra. Ezért minden esetben csak az alapok és aláfalazások számára szükséges területeket tártuk fel.

A templom déli oldalán talált épületrészletek és falszakaszok:

A templom déli falától 4,6 m-re több ponton előkerült egy tört gránit aplit kövekből épült fal, amelynek déli oldalán két helyen végeztünk részletes feltárást, északi oldala még nem kutatott. Az eddigi adatok – egy korábbi járósínt és a falazásban mutatkozó különbségek – a fal átépítésére utalnak a 12. században. A falat fedő rétegekből Luxemburgi Zsigmond, I. Ulászló, V. László és Hunyadi János érmei kerültek elő. E pénzsekkel kelezett rétegek alatt csak nyomokban voltak megfigyelhetők korábbi járósíntek, amelyeknek időrendi viszonyát a visszabontott falhoz nem lehetett megállapítani. A fal merőleges, észak-déli irányú folytatása a templom déli oldalán 1936 illetve 1965 óta ismert Árpád-kori kápolnák nyugati síkja előtt ugyancsak 4,6 m-re került elő. A falsarok még feltáratlan. E falszakaszok a Siklósi Gyula által korábban meghatározott kerengő északi és keleti falaként értelmezhetők.

A templommal párhuzamos fal (északi kerengőfal) déli oldalán három, téglalap alakú, durva mészkőből készült, felmenő szakaszán kváderes faltömb került elő megközelítően a templom belső támrendszeréből megmaradt 1. és 3. pillér és az elpusztult 6. pillér vonalában. A faltömbök valószínűleg a templom beboltozásához kapcsolódó támívek maradványai, amelyek a templombelső pil-

lérein megőrződött két gótikus periódus egyikéhez sem kapcsolhatók egyértelműen. Járósíntjük a 14. századi építést teszi valószínűvé. A támívek visszabontott és később fel nem használt szakaszai fedőrétegeinek kerámiaanyaga a gránit aplit faléval egyezik meg.

Az 1. és 3. pillér vonalában levő támívalapok közötti területet a fenti megfigyelések alapján a kerengőfal visszabontásakor a támívek felhasználásával  $9 \times 5$  m belméretű kápolnává építették át. A kápolna északi felét Kralovánszky Alán 1992-ben feltárta két téglabélésű sír maradványával. A kápolna déli része még feltáratlan, de az építkezésen tett megfigyelések alapján még további sírra lehet számítani. Az épületrészt a török korban bontották el, a falait elpusztító gödrökből török és a 17. század második felére keltezhető leletek kerültek elő. A kápolnát fedő feltöltésből és az egymást metsző 17. századi gödrökből igen töredékes, a 14. század második feléből származó, kisépítészeti alkotásokhoz tartozó faragványtöredékek kerültek elő.

A templom 1993 óta ismert 7. támpillérenek alapjából a védőépület betonlapjainak elkészítése előtt kőfaragványokat emeltünk ki, közöttük a 14. század második felében készült fiálé-elemet.

A romterület déli oldalán húzódó házsor 27 m hosszú szakaszának aláfalazásához 1 és 2,5 m között változó szélességben végzett kutatás során temetőrészlet 283 sírját tártuk fel. A sírokban leletanyag alig volt. A temetkezések legkésőbb a 12. század második felében kezdődtek egy másodlagos helyzetben talált, félbevágva sírobulusként földbekерült III. Béla rézpenz (CNH II. 101.) alapján. A korai temetkezésekhez tartoznak a mészkőlapokkal bélelt és fedett sírok. Az eddig feltárt sírok minden esetben igazodtak a kerengőfalakhoz. A temetkezések felső határát a kerengőfalat fedő, pénzsekkel kelezett rétegek jelölik ki. A sírok alatt a templom építéséhez kapcsolódó járósínteket rögzíthettük.

A kápolna környékén a kerengőudvarban húzódó temetőrész lezárása után is temetkeztek, néhány sír már a török korban került a földre. További sírokat tártunk fel a templom déli oldalán a 6. és 7. támpillér megerősítési munkáihoz kapcsolódóan.

Az ásatás munkatársa Szalai Tamás régész volt, rövidebb ideig részt vettek Bodó Balázs, Kulcsár Mihály régészek. Konzulens: Tóth Melinda művészettörténész és Szabó Zoltán építész.

BICZÓ PIROSKA

### 284. Székesfehérvár, Orsovai út

(Fejér megye) B

Az épülő 63. sz. Székesfehérvárt nyugatról elkerülő út nyomvonalába eső bronzkori teleülés megelőző feltárásának megkezdése 1999. október 13. A feltárás a kedvezőtlen időjárási viszonyok ellenére – hosszabb-rövidebb megszakításokkal – december 13-ig folyt. A korán leesett hó miatt gyakorlatilag csak a gépi humuszolás megkezdésére volt lehetőség. Az ezt követő, kis felületet érintő